

Inspiratiedocument Geveltuinen

Hoe kunnen lokale besturen de aanleg van geveltuinen stimuleren?

INLEIDING

Geveltuinen versterken de biodiversiteit en de klimaatadaptieve werking van ecosystemen. Dit is een TOP 20-maatregel uit het gezamenlijk klimaatplan van de 13 gemeenten. Acties om deze maatregel uit te werken zijn “Het stimuleren van groengevels” en het “Stimuleren van het ontharden en aanplanten van tuinen en voortuinen”. Dit document bundelt een aantal ideeën, en kan een hulp bieden bij het uitwerken van een geveltuinreglement of acties.

Wat is een geveltuin?

Een geveltuin is een beplant gedeelte **van de openbare weg**, tegen een gevel van een gebouw, een vrijstaande muur...). Hiervoor worden één of meerdere tegels uit het voetpad verwijderd, een gat gegraven van +/- 40cm diep en opgevuld met teelaarde of mengcompost¹ en planten.

In een geveltuin kunnen klimplanten, één- of meerjarige planten, bodembedekkers of lage beplanting geplant worden.

Voordelen

- Hitte opvangen: meer schaduw, hitte wordt opgenomen en verkoeling door verdamping.
- Opname CO₂ → dus ook mitigatie.
- Wateroverlast voorkomen: water opvangen, bufferen en vertraagd afgeven.
- Bevordert de gezondheid. Mentaal & fysiek bv. betere luchtkwaliteit dankzij opname fijn stof, beter slapen dankzij koeler binnenklimaat...
- Geeft kleur, sfeer en gezelligheid, fleurt een huis, een straat, een wijk op.
- Kan sociaal contact bevorderen
- Vergroot belevingswaarde
- Versterkt de biodiversiteit. Meer insecten en voedsel voor vogels. Schuilplaatsen.

Hoe kunnen lokale besturen de aanleg van geveltuinen stimuleren en faciliteren?

1. Het aanbieden van een regelgevend kader: reglement
2. Het geven van advies (aanplanten, klimhulp, plantenlijst, onderhoud enz.)
3. Voorbereidende werken uitvoeren. Eventueel in samenwerking met sociale economie, soort “Geveltuinbrigade/Gevelgàng”
4. Financiële ondersteuning (premie)
5. Aanbieden van planten(pakketten)/ “x aantal geveltuinen weggeven”
6. Promoten door communicatie.
7. Het goede voorbeeld geven
8. Algemeen: aanpak
9. Wijk-en straataanpak
10. Actie geveltuin kaderen in een grotere actie om te werken aan ontharden en vergroenen
11. Opportuniteiten benutten bv. bij infrastructuurwerken

Dit bespreken we verder.

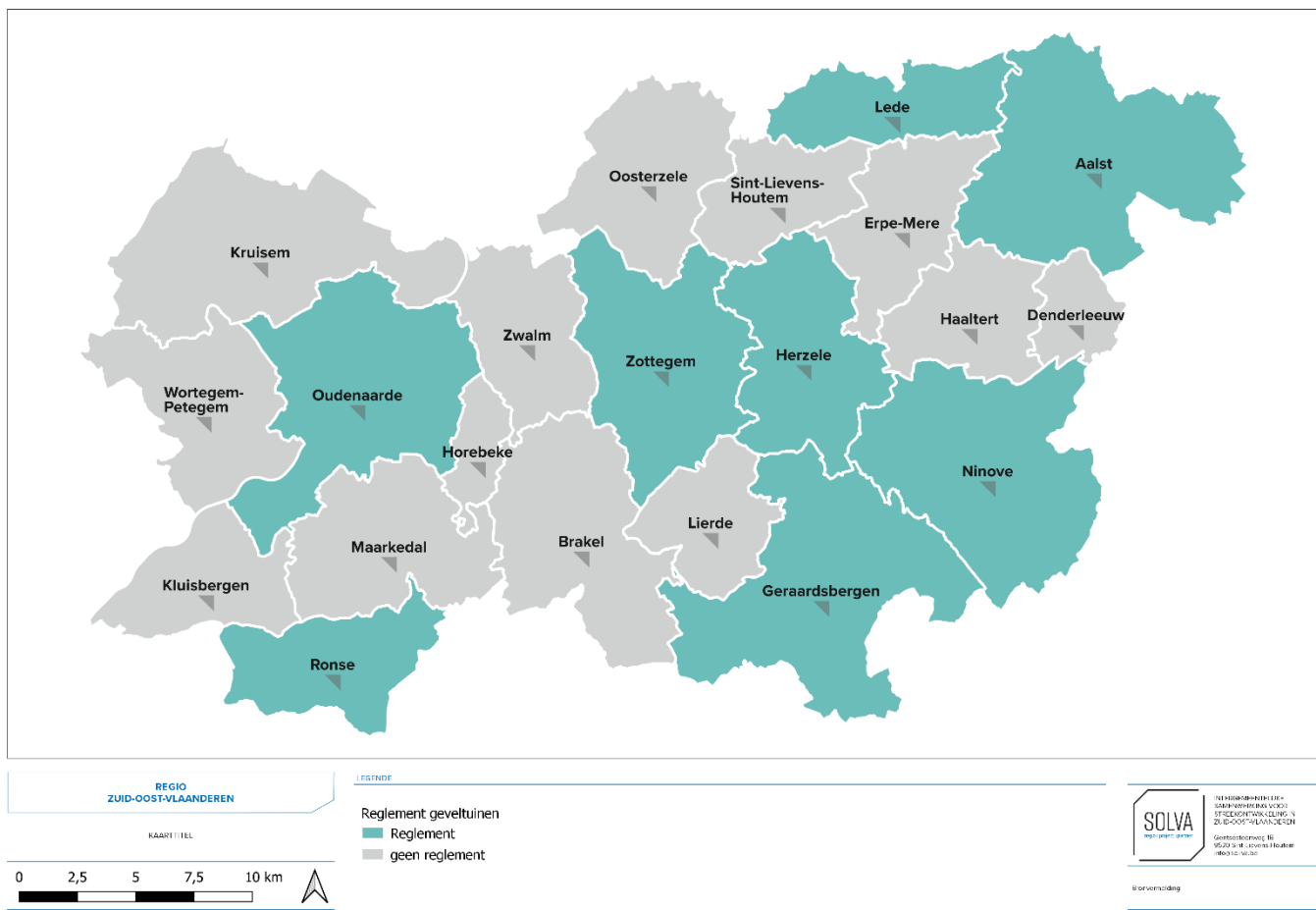
1. Regelgevend kader

Omdat bij een geveltuin een deel van het voetpad, en dus openbaar domein wordt ingenomen, hebben lokale besturen baat bij de opmaak van een regelgevend kader.

---

¹ (1) **Mengcompost** is een gemengd, organisch bodemverbeterend middel samengesteld uit tuinturf, groencompost, schorscompost en champignonmest.

Hieronder een overzicht van de Zuid-Oost-Vlaamse gemeenten die een geveltuintreglement hebben uitgewerkt. (situatie 25/02/2021)

Bij de opstelling van een regelgevend kader zijn volgende zaken af te wegen/te bespreken.

1.1 Procedure

Opmerking: De gemeente dient af te wegen of voor een geveltuint een eenvoudige melding volstaat, of een vergunningsaanvraag nodig is.

In het voorbeeldreglement staat meer informatie over hoe gemeenten die afweging kunnen maken.

1.2 Afmetingen van het plantvak

De gemeente dient af te wegen wat de afmetingen van het plantvak mogen zijn. In het voorbeeldreglement staan tekeningen die deze afmetingen verduidelijken. In Gent en Antwerpen zijn ook maxi-tuinen mogelijk. Het plantvak kan hierbij meer dan 30cm breed zijn. Maar dit heeft ook te maken met de obstakelvrije loopweg. Zie verder.

1.3 Afstand tot de perceelsgrens van de buren

Af te wegen door de gemeente: bv. 30 tot 50 cm.

→Als de buren geen bezwaar hebben, dan mag de beplanting over de perceelsgrens groeien, bijvoorbeeld op de muur van de buren. Bij klachten of schade is de beheerder verantwoordelijk en zal deze de begroeiing moeten inperken.

Of:

→De plantengroei moet zich beperken tot de gevel van het gebouw waarvoor een aanvraag tot aanleg geveltuintje werd gedaan.

1.4 Obstakelvrije Loopweg

Bij welke voetpaden zijn geveltuintjes mogelijk? Dat wordt bepaald door de afmetingen van de obstakelvrije loopweg en is af te wegen door de gemeente.

-Inspiratie uit Gent:

Geveltuintje XL → Dit houdt in dat de geveltuintje meer dan 30cm mag zijn indien de obstakelvrije loopweg minimum 120cm of 150cm is.

voetpad < 150cm → obstakelvrije loopweg moet 120cm zijn. Bv voetpad 140cm – ovl van 120cm: geveltuintjebreeds 20cm.

voetpad tussen 151 en 200cm → obstakelvrije loopweg moet 150cm zijn. Bv. Voetpad 195cm -ovl van 150cm: geveltuintjebreeds van 45cm mogelijk. Voetpad 160cm: geveltuintje 10cm. Voetpad 190cm: geveltuintje van 40cm mogelijk.

-Inspiratie uit Antwerpen:

Aan voetpaden met een stoepbreeds van meer dan 1,80 meter kan men een maxi-geveltuintje aanleggen. Die mag zo lang zijn als men maar wil, tot de volledige lengte van de gevel. De geveltuintje mag maximaal 60 cm diep zijn, zolang men steeds een aaneengesloten vrije doorgang van 1,5 meter behoudt. In een maxi-geveltuintje heeft men veel vrijheid in plantenkeuze en kan men zelfs grotere bloempotten of een zitbank kwijt.

Richtlijnen:

- groenstrook van maximum 60 centimeter diep
- de volledige lengte van de gevel is toegelaten
- aaneengesloten vrije doorgang van minstens 1,50 meter op de stoep

1.5 Planten

De gemeente kan planten adviseren, een limitatieve lijst maken van toegelaten planten en de planten opsommen die verboden zijn. Tenslotte kan de gemeente de keuze van de planten overlaten aan de beheerder, ze laten oplijsten, en eventueel dan pas beoordelen of de gekozen planten toegelaten zijn.

Brochures met info over planten:

- Brochure Wetteren. <https://www.wetteren.be/20201007-brochure-geveltuintjes-20pdf>
- Brochure Antwerpen “Minder Grijs Meer Groen” <https://studiosoetkin.be/wp-content/uploads/2017/11/Boekje-Groene-Gevels.pdf>

06	PLANTEN IN BAKKEN
07	Fleurige voorbeelden
10	PLANTEN IN ZAKKEN
13	Doe het zelf - plantzakjes maken
14	Patronen voor plantzakjes
16	EEN PALLETENTUIN
19	Doe het zelf - pallettenuintje
21	ONDERSTEBOVEN TUINEREN
22	Doe het zelf - én ondersteboven
25	Doe het zelf - Een hangpot met waterreservoir
27	GEVELTUIN
31	Het hoe en waarom van geveltuin?
35	Een tuin om van te smullen
36	Een insectenvriendelijke geveltuin
38	Hoe begint u aan een geveltuin
41	De goede plantkeuze maken
43	Een geveltuin in de zon
44	Een geveltuin in de (half)schaduw
46	De juiste klimhulp kiezen
48	Aan de slag
50	Onderhoud van uw geveltuin
52	COMPOSTEREN
54	GROENE TIPS/ ORGANISATIES

- Klimplanten halfschaduw: https://assets.antwerpen.be/srv/assets/api/download/8da08460-7657-4f84-8f9a-989d14f36014/2021_Overzichtstabel_klimplanten_HS.pdf
- Klimplanten Zon: https://assets.antwerpen.be/srv/assets/api/download/94caa297-ceec-4ff4-b83c-349ed1a5e208/2021_Overzichtstabel_klimplanten_zon.pdf
- Klimplanten (Vlaams Brabant): <https://www.vlaamsbrabant.be/sites/default/files/2021-01/tuinfolder-2021-plant-een-klimplant.pdf>
- Klimplanten: <https://groenegevels.be/klimplanten/>

1.6 Voorbereidende werken.

Hier moet afgewogen worden of de voorbereidende werkzaamheden door de gemeente of door de beheerder gebeuren. SOLVA adviseert om de geveltuin door de technische dienst van de gemeente of in samenwerking met een sociaal economiebedrijf aan te leggen. En niet door de beheerder. Zo wordt het risico op beschadiging van nutsleidingen geminimaliseerd. Bovendien heeft de gemeente dan ook zelf een KLIP aanvraag gedaan. En ook inzakking van het plantvak wordt vermeden, in het geval de beheerder het plantvak niet tijdig van potaarde voorziet.

→In het geval de gemeente de voorbereidende werken doet:

De voorbereidende werken voor de aanleg van de geveltuin gebeuren door en op kosten van de gemeente. Deze werken omvatten het graven van het plantvak tot op max 30 of 40cm diepte (*af te wegen door de gemeente*) met inbegrip van de uitbraak en afvoer van de bestaande verharding en eventueel het afwerken aan de kopse kant van de bestaande verharding. De gemeente draagt eveneens de kosten voor het aanvragen van de nodige plannen met betrekking tot de ligging van nutsleidingen en kabels bij het Kabel en Leidingen Informatie Portaal (KLIP). Het plantvak wordt door de gemeente opgevuld met geschikte potaarde.

→In het geval de beheerder de voorbereidende werken doet:

De voorbereidende werken voor de aanleg van de geveltuin gebeuren met de nodige voorzichtigheid door en op kosten van de beheerder. Deze werken omvatten het maken van de plantvak tot op max 30 of 40cm diepte (*af te wegen door de gemeente*) met inbegrip van de uitbraak en afvoer van de bestaande verharding en eventueel het afwerken aan de kopse kant van de bestaande verharding.

Mogelijke schade aan leidingen en kabels valt ten laste van de beheerder.

1.7 Afboording

Om waterinsijpeling van het voetpad naar de geveltuin mogelijk te maken, in het kader van de strijd tegen droogte, raadt SOLVA aan geen hoogteverschil toe te laten tussen de afboording en het voetpad.

2. Advies

De gemeente kan advies geven over het soort planten, de nodige klimhulp hierbij, de schaduwbehoefte, hoogtegroei, hoe aanplanten, hoe onderhouden, hoe snoeien, waarop letten enz.

- **Planten: Zie bij 1.5 planten (hierboven).**
- **Klimhulp: <https://groenegevels.be/klimhulp/>**

Verder kan ook gedacht worden aan het verlenen van advies door bv. Tuincoaches, klimaatambassadeurs, Velt of Natuurpunt vrijwilligers, d.m.v. info-avond, webinar, filmpje....

3. Voorbereidende werken uitvoeren

- ➔ Zie bij reglement hierboven punt 1.6
- ➔ Bij uitvoering voorbereidende werken:
  - Kan de gemeente beroep doen op maatwerkbedrijven/sociale economie. Meer info: [Brochure met adressen](#) bv Groep Intro (Melle), Arcor en Grijskooft (Ronse), De Dagmoed (Geraardsbergen), Spoor 2 (Wetteren)
  - Samenwerking met tuinbouwscholen, Velt, NP
  - Burgerparticipatie bij voorbereidende werken en aanbrengen klimhulp:

Foto: <https://www.lzsb.be/gevelgroen> (Lievezusjesstoerebroers - Kortrijk)

- Voorbeeld uit Gent: “Geveltuinbrigade” (GMF): helpen mee met aanleg + aanbrengen klimhulp
- Voorbeeld uit Kortrijk: “Gevelgäng” (LZGB)

LZSB= Cargobike-based Experiments in Public Space.

Gevelgäng: een samenwerking tussen #LZSB en Hovekes. Ze leggen samen geveltuintjes aan in Kortrijk en omstreken. Daarnaast doen ze allerlei groene ingrepen in de stad en maken ze stadsnatuur. Meer dan 250 aanvragen in 2019.

4. Financiële ondersteuning/premie

- Percentage bv Ninove <https://www.ninove.be/premie-aanplanting-op-stadseigendom>

Het bedrag van de subsidie stemt overeen met 70% van het totaal van de uitgaven voor de aankoop van bloemen, planten en/of materialen met een maximum van 200 euro per aanvrager. Ninove heeft in het reglement ook de plaatsing van een gevelbank opgenomen.

- Vast bedrag bv. In [Kortrijk](#) (25€)
- Ruimer bekeken: Subsidie “groen in de stad” [Lokeren](#). Lokeren voorziet een subsidie voor initiatieven die bijdragen aan een gunstige staat van de natuur of het landschap binnen de stad Lokeren.

5. Aanbieden van planten of plantenpakketten en groepsaankoop

→ Geveltuinen stimuleren door zelf planten aan te bieden.

- 1 of meer planten (te kiezen uit een lijst)
- In de vorm van (vooraf samengestelde) pakketten, bv “voor een Zuid-gevel”, “Eetbaar”...
- Permanent of tijdelijke actie (een bepaalde periode, tot de voorraad op is, de eerste 200...). -- Samenwerking met een plaatselijke natuurvereniging mogelijk die het logistieke werk op zich neemt (bestelling bij een lokale handelaar, bezorging aan huis met tips...)
- Voordelen aanbieden planten: Ontzorging met betrekking tot de keuze van geschikte planten. De pakketten kunnen samengesteld worden in functie van volgende criteria: zuidgerichte of noordgerichte gevel, bijenplanten, breeduitgroeiend, laaggroeiend, klimplanten of niet, eetbare planten etc... Dat werkt drempelverlagend en motiverend.

→ Groepsaankoop klimplanten (en vaste planten)

- <https://groenegevels.be/groepsaankoop/>

- Communicatie geveltuin-actie laten samenvallen met groepsaankoop RLVA (bosplantsoen, kleinfruit, klimplanten)

- Zelf organiseren in samenwerking met Natuurpunt, Velt...

6. Communicatie

- Pagina op gemeentelijke website (bijmaken).
  - Algemene info wat betreft geveltuinen: Wat? Voor wie? Voorwaarden? Hoe aanvragen? Kostprijs? Hoe verwijderen?
  - Bijlagen: (hier naar voorbeeld Geraardsbergen)
    - Aanvraagformulier geveltuinen
    - Aanvraagformulier verwijderen geveltuinen
    - Bijlage formulier verwijderen geveltuin toestemming eigenaar
    - Retributiereglement werken voor derden met privaat voordeel
    - Uittreksel gemeenteraad dd/mm/jjjj reglement aanleg geveltuin
  - Je kan ook een filmpje op de gemeentelijke website plaatsen
bv Antwerpen: <https://youtu.be/2R4d4gpZ5ml>

- Tips en trucs, los of in de vorm van een gids of folder/brochure zoals hierboven beschreven. Bv rond snoeien, vergroten biodiversiteit, onderhoud, ...
- Communicatietools: Niet alleen via de gangbare communicatietools maar ook bijvoorbeeld door het uitdelen van een “gadget”, bv zakje zaad, handschoenen...). Met een wedstrijd, met een motiverend filmpje zoals naar het voorbeeld van Rotterdam <https://youtu.be/FEWeACuOADM>
- Ondersteuning voorzien vanuit SOLVA: generieke communicatiecampagne en “bordje geveltuin”:

7. Gemeenten kunnen zelf het goede voorbeeld nemen.

Geef als gemeente het goede voorbeeld en maak werk van het vergroenen van gemeentelijke gevels (+ scholen, OCMW, SVK/SHM, wachtwoningen, ...). De pakketjes waarvan sprake, kunnen bij wijze van proefbeplanting aan de gevel van een gemeentelijk gebouw worden geplant. Een bord kan kenbaar maken waarom geveltuintuinen interessant zijn. En wat de samenstelling per pakket is, zodat de aanvrager van de geveltuin een goede keuze kan maken naargelang zijn situatie en wensen. Ook verschillende soorten klimhulp kunnen worden gedemonstreerd. Het belang van ontharden kan ook worden toegelicht.

8. Algemeen: aanpak

Hoe kan je deze actie uitvoeren? Je hebt een reglement opgemaakt. Maar wat wil je nu bereiken?

Denk na over het volgende:

- Wil ik de actie meteen over het hele grondgebied uitrollen? Waar is het interessant om aan de slag te gaan? Bv kern/wijk? → Analyse! Ook verharding meenemen. Ga ik pro-actief of passief te werk?
- Richt ik mij in eerste instantie tot een bepaalde doelgroep? Bv een straat, een wijk? Gebouwen van SHM/SVK?
- Is het een jaarlijks terugkerende actie? Enkel tijdens het voorjaar? Welke actoren betrekken? Wanneer start ik met communiceren, wanneer doe ik een oproep?
- Kader ik deze actie in een groter geheel, als onderdeel van een actie “ontharden en vergroenen”? zie #Breekuit
- Ontwikkel ik hiervoor communicatietools?
- (Infosessies, burgerparticipatie, via verenigingen.)
- Gemeente kan ontzorgen in de uitrol van een straatactie georganiseerd door burgers en omgekeerd: ook burgers (bv burgerplatform) kan helpen flyers in de bus steken enz..
- Het is altijd interessant als je ook als gemeente het goede voorbeeld kunt tonen (gemeentelijke gebouwen, of gebouwen van OCMW, kerkfabriek...).

9. Wijkaanpak en straataanpak

- Fonds Wijkinitiatieven (Den Haag)

→ <https://duurzaamdenhaag.nl/faq/is-er-subsidie-voor-wijkinitiatieven>

Voor wie straatactie geveltuintuinen organiseert. Dit fonds steunt ook gezamenlijke initiatieven voor het inplanten van boomkransen, plantenbakken of een tuin. Gezamenlijke aanleg en onderhoud.

- “Wijk aan Zet” (Gent)

→ stad.gent/nl/samenleven-welzijn-gezondheid/samenleven/samen-aan-zet/samen-aan-zet-vraag-een-subsidie-aan

- Gratis infosessie geveltuinen (Gent) bij minimum 6 personen als je niet in aanmerking komt voor een gratis aanleg geveltuin via de Geveltuinbrigade.
  - Draaiboek voor de organisatie van een straatactie (Gent)
- Twee burgers starten de actie “KLIMOP je gevel” in de Brugse Poort.
Resultaat: 60 geveltuinen en een draaiboek.

→ https://stad.gent/sites/default/files/page/documents/20140318_40265_PU_Draaiboek%20geveltuinen%20LR_0.pdf

10. Actie geveltuin kaderen in een grotere actie om te werken aan ontharden en vergroenen

bv #Breekuit → <https://www.antwerpen.be/info/5e15d958588295623822074d/breekuit>

De stad daagde via #BreekUIT alle Antwerpenaars uit om stenen uit te breken. Wie een steen uitbrak op zijn koer, aan de gevel, van de voortuin of speelplaats, kreeg een plantje in ruil.

- 11.633 gratis plantjes
- inspirerende webinars:

[Webinar: Water en ontharding in de stad](#)

[Webinar: Je voortuin op zijn best](#)

[Webinar: Aanleg van een geveltuin](#)

11. Opportuniteiten benutten bv. bij infrastructuurwerken en integrale heraanleg straten.

Voorbeeld uit Gent: 365 gratis geveltuinen om in te zetten bij integrale heraanleg van straten.

Probleem in Gent was dat de wegendienst vaak pas heel laat kan communiceren rond welke voetpaden of straten wanneer zullen heraangelegd worden. De brief om te laten weten wanneer de werken uitgevoerd zullen worden, valt doorgaans maar drie weken op voorhand in de bus. In die brief is er een passage opgenomen, zodat geïnteresseerden kunnen aangeven dat ze een uitsparing in hun voetpad willen, om dan een geveltuin aan te leggen.

Maar in Gent zag men dat weinig mensen daarop ingingen, wellicht door een combinatie van teveel info in de brief + te korte periode om te beslissen. Daarom kwam Gent met het idee van een postkaart.

De postkaart springt meer in het oog, wie interesse heeft in een geveltuin hangt de postkaart aan het raam, waardoor de controleur onmiddellijk ziet waar hij een uitsparing moet laten, en de postkaart kan ook andere bewoners in de straat aanzetten om in te tekenen.

Voor integrale heraanleg wordt nu altijd een bewonersvergadering gehouden waarin het thema geveltuinen ook aan bod komt.

Ik wil ik een geveltuin Teken in dit rooster met zware stift of balpen je voorkeur en raam en de plek waar je je geveltuin wilt. De uitboring mag maximaal 30 cm breed zijn en moet minstens 30 cm van de buise blijven.

Vol in: E-mail: _____ Telefoon: _____

Wie doet wat? → af te wegen

Stappen	Gemeente/Stad	Aanvrager	Gemeente/ stad of aanvrager kunnen dit doen	Met een premie of subsidie: bedrag met maximumbedrag	Externen bv. Natuurpunt, Omer Wattez, Velt, Maatwerkbedrijf, aanbestede aannemer, Gevelbrigade (Gent), GevelGäng (Kortrijk)
Aanvraag E-loket machtiging, toelating, vergunning?		X			
Onderzoek ontvankelijkheid	X				
Onderzoek leidingen; KLIP	X				
Voorstel en advies planten	X				X
Aankoop planten	X aanbieden plantenpakket of aankoopbon lokale handelaar, Natuurpunt, Velt...		X		X

Indien aankoop planten door gemeente				X	
Het planten zelf			X		X
Onderhoud		X			
Aanvraag ivm verwijderen		X			
Verwijderen	X				